

CONTRIBUȚII PRIVIND ACTIVITATEA REVOLUȚIONARĂ A GENERALULUI GHEORGHE MAGHERU ÎN PERIOADA 1848 - 1854

prof. Daniel Peptan

Evenimentele revoluționare de la 1848 au proiectat pe scena istoriei idei noi și oameni noi - personalități care se disting mai ales prin perseverența și fermitatea cu care luptă pentru emanciparea socială și națională a poporului român. În cadrul acestei pleiade de conducători revoluționari, o contribuție remarcabilă o aduce generalul Gheorghe Magheru, ce a avut un rol decisiv în pregătirea și desfășurarea revoluției române de la 1848 din Țara Românească.

Descendent din strămoși de origine transilvăneană care au trecut în sudul Carpaților, stabilindu-se în județul Gorj, Gh. Magheru s-a născut în anul 1804 ca fiu al preotului Ioan Magheru și al Balașei. Urmează școala la Târgu-Jiu, dovedind înclinații spre literatură și istoria patriei. În timpul revoluției de la 1821, s-a înrolat voluntar participând alături de fratele mai mare, Ion Magheru căpitan de panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu. După revoluție a continuat să-și manifeste pasiunea pentru cariera armelor, ajungând căpitan de panduri distingându-se în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829. Deși cu prilejul organizării armatei naționale fusese chemat în cadrele oștirii, Gh. Magheru rămâne în viața civilă intrând în magistratură mai întâi la Târgu-Jiu, iar din 1842 la Caracal unde a fost președinte de tribunal până în anul 1846 când a primit funcția de prefect de Romanți.

Receptiv la ideile reformatoare sprijină dezvoltarea învățământului sătesc, întreține permanente legături cu cărturarii patrioți ai timpului între care Ion Cîmpineanu și Ioan Maiorescu și este membru al Societății "Filarmonica" înființată de I.H. Rădulescu în 1833¹.

În preajma revoluției de la 1848, domnitorul Gheorghe Bibescu l-a numit comandant suprem al pandurilor și dorobanților. Prin poziția ce o ocupa în cadrul sistemului administrativ, aceea de prefect de Romanați, Gh. Magheru contribuia la desfășurarea fără incidente a Adunării de la Islaz, înlesnind Comitetului revoluționar organizarea adunării din 9 iunie 1848, adunare ce a marcat începutul Revoluției în Țara Românească. Deși nu s-a aflat la Islaz el a menținut contactul cu membrii guvernului provizoriu constituit acolo, iar la 11 iunie s-a aflat alături de ei la Caracal asigurându-le protecție într-un moment când la 10 iunie printr-un ordin al Departamentului din Lăuntru se cerea arestarea membrilor Comitetului revoluționar plecați în Oltenia. Încercarea de reacție din partea boierimii craiovene era înfrântă datorită intervenției energice a generalului Gh. Magheru.

Victoria revoluției în Capitală duce la formarea unui guvern provizoriu la 14 iunie 1848 sub președinția mitropolitului Neofit și în care Gh. Magheru ocupă portofoliul Departamentului de Finanțe. Dar cea de-a doua jumătate a lunii iunie se caracterizează prin accentuarea confruntărilor între guvernul provizoriu și boierimea conservatoare confruntări axate în principal pe programul agrar al guvernului considerat de boierimea conservatoare pătruns de "principii comuniste"². În acest context prin decretul nr. 39 din 18 iunie 1848 în care se spune "recunoscând marile servicii ce a săvârșit domnul Gh. Magheru în cauza sacră, unindu-se cu cei dintâi liberatori ai Patriei la ridicarea stindardului libertății, considerând creditul și virtuțile sale militare, Guvernul provizoriu îl numește Căpitan general al tuturor trupelor neregulate de dorobanți și panduri din România și Inspector general al tuturor gărzilor naționale."³

Înfrângerea celui de-al doilea complot contrarevoluționar nu lichidase posibilitatea unor lovituri din partea boierimii conservatoare, aceasta concentrându-și acțiunile mai ales în Oltenia, ce devenise astfel “o văgăună de reacționari anarhiști care prin activitatea lor tulbură liniștea internă și creează un pretext pentru o intervenție militară externă.”⁴

Era deci nevoie de o acțiune hotărâtă, cu aceasta fiind însărcinat generalul Gh. Magheru ce era numit “comisar plenipotențiar peste toată Valachia mică”. Un alt obiectiv al trimiterii sale aici era și acela de a forma o forță națională capabilă să apere revoluția atât de către dușmanii interni cât și cei externi. Acest obiectiv găsea în proclamația de la Islaz o rezolvare parțială în sensul că se prevedea formarea unei gărzi naționale pentru apărarea ordinii interne instaurate de revoluție, dar datorită regimului politic al suzeranității și protectoratului nu se putea pune deschis problema unei armate naționale. De remarcat însă punctele de vedere divergente în ceea ce privește necesitatea organizării unei rezistențe armate și implicit a unei armate naționale, deosebiri de vederi datorate mai ales de atitudinea frunțașilor revoluției față de Imperiul Otoman.

O parte a conducerii revoluției în frunte cu Nicolae Bălcescu considera necesară organizarea apărării armate a revoluției, necesitate teoretizată de Bălcescu încă înainte de izbucnirea revoluției⁵, o altă parte în frunte cu I. Eliade Rădulescu avea deplină încredere în Imperiul Otoman, considerând că revoluția va fi salvată numai cu sprijinul Turciei neglijând chestiunile de apărare.

Mandatul acordat lui Gh. Magheru de a organiza o tabără militară în Oltenia, care la nevoie să sprijine revoluția cu armele contravenea convingerilor acestui grup⁶. Prin decretul nr. 229 al Guvernului provizoriu din 12 iulie 1848 se ordona tuturor funcționarilor civili și militari ca să dea toată ascultarea și supunerea domnului Gh. Magheru ce merge în Oltenia cu sarcina de a inspecta autoritățile locale și pentru “a priveghea purtarea

amploiaților și ce-i va găsi abătuți din datoriile să-i facă cunoscuți guvernului”.

Sosit în Oltenia, generalul Gh. Magheru se izbește de o serie de greutăți, formarea corpurilor de voluntari întâmpinând greutăți “căci aristocrații au demoralizat pe locuitori insuflându-le fel de fel de înfricoșări pentru formarea acestei trupe.” Pentru rezolvarea problemelor el propune într-o scrisoare din 15 iulie 1848 către Chr. Tell creșterea numărului de dorobanți pentru fiecare județ și luarea de măsuri împotriva “aristocrației ce se găsește la Rușava și Mehadia” propunând mijlocirea împrăștierii lor de acolo mai departe sau arestarea lor și trimiterea la București în momentul în care vor terece în Principat. Printre alte măsuri, Gh. Magheru ordona întărirea pazei, barierelor și supravegherea de către direcția poștei a corespondenței “de la clasa netrebuincioasă binelui”⁷.

Până la sfârșitul lunii iulie, Gh. Magheru întreprinde un turneu prin orașele reședință de județ, organizând corpul de voluntari și operând modificări în aparatul administrativ cu elemente fidele revoluției, punctul terminus al călătoriei fiind orașul Râmnicu Vâlcea.

În toată această perioadă, Gh. Magheru poartă o intensă corespondență cu autoritățile revoluționare de la București. Printr-o scrisoare din 22 iulie 1848 a lui Chr. Tell, Gh. Magheru era informat de pătrunderea trupelor turcești la Giurgiu și trimiterea de către Suleiman Pașa a unui delegat la București. Totodată el îl sfătuea pe Magheru să aibă răbdare și “să ție în frâu România mică ca să nu facă reacție”⁸. În răspunsul său din 26 iulie 1848, Gh. Magheru este de părere că guvernul trebuie să intervină pentru apărarea Constituției “Din scrisoarea dumneavoastră, am văzut că la sosirea M.S. Pașei sunteți decisi toți colegii mei, membrii Guvernului, a-i ieși în întâmpinare în mijlocul mulțimii poporului. Acesta este o părere foarte înțeleaptă și părerea mea este ca să fie trimis cât mai numeros popor între care să fie și cetățeni ce sunt de prin districte”⁹.

Tot cu acest prilej, Gh. Magheru informează puterea revoluționară de la București despre stadiul recrutării pandurilor în Oltenia cât și despre numirea unor ofițeri devotați "sacrei cauze". La 28 iulie 1848, Gh. Magheru află printr-o scrisoare primită de la Tell despre tratativele purtate de guvern cu Suleiman Pașa cât și despre numirea locotenentei domnești fiind sfătuit să se organizeze și să aștepte derularea evenimentelor¹⁰. Peste câteva zile, 2 august 1848 i se aduce la cunoștință stadiul negocierilor Locotenentei Domnești cu trimisul Porții aceasta fiind dispusă să-și dea acordul în favoarea Constituției însă fără 3-4 articole dintre care: Domnul pe viață; vot universal mai restrâns.¹¹ Răspunzând acestor știri, Gh. Magheru își exprimă dezamăgirea față de căile pe care le-a urmat guvernul provizoriu în rezolvarea situațiilor ivite în urma intrării trupelor turcești la Giurgiu, exprimându-și totodată nedumerirea de a nu fi fost consultat și protestează împotriva neacceptării de către Poartă a Constituției în integritatea ei.¹²

Situația politică devenind încordată se ia în considerare și eventualitatea unei acțiuni militare, în acest sens generalul Gh. Magheru informându-l pe Tell la 9 august 1848 despre situația militară din Oltenia, precizând și acțiunile ce le-a întreprins pentru înarmarea celor 6.000 de panduri de care dispunea la acea dată.

În ceea ce privește problemele politice, se situează în continuare pe o poziție intransigentă, fiind împotriva încălcării dreptului de autonomie al Țării Românești stipulat de tratate.¹³ Amânarea alegerilor pentru Constituantă datorită presiunilor externe a surprins și mâhnit pe generalul Gh. Magheru care era de părere că "numai făcând o împotrivire desperată am putut scăpa onoarea revoluției noastre și viitorul poporului român."

Călcând pe drumul intransigenței, Gh. Magheru nu concepe abdicarea de la principiile revoluției. "Ce va zice oare istoria, câte blesteme oare ne-am trage cu dreptul asupra-ne de la frații noștrii, când noi, cari le-am dovedit că e dulce libertatea, că e sfânt amorul către patrie, vom da dosul ca niște oameni de nimic

dinaintea primejdiei care ar amenința viitorul, fericirea și viața nației noastre.”¹⁴ Confruntându-se cu greutăți în ceea ce privește recrutarea și dotarea armatei, Gh. Magheru cerea lui C.A Rosetti la 5 septembrie 1848, o proclamație în numele guvernului care să exprime emanciparea completă a țăranilor pentru a le alunga suspiciunile¹⁵; la 8 septembrie 1848 trimițând o altă adresă prin care cerea promulgarea legii marțiale “toate țările cele mai civilizate au proclamat în vremuri grele ca ale noastre legea marțială [...]. Așa dar, pentru ca veninul răilor să nu corupă sau pe vre-unii din bravii noștrii soldați sau din popul, subânsemnatul crede că ar fi de neapărat ca Legea marțială să fie proclamată cu cât mai în grabă.”¹⁶ În răutățirea situației politice determină creșterea rolului componentei militare a revoluției și implicit a lui Gh. Magheru privit ca salvator al “sacrei cauze”.

Într-o scrisoare din 8 septembrie adresată colonelului N. Pleșoianu, Gh. Magheru îl informează despre hotărârea sa de a apăra revoluția cu armele “căci oare ce vom câștiga, iubite amice, depunând armele și rămânând ca niște lași spectatori la sugrumarea libertăților nației române?”¹⁷

Același lucru îl comunică și generalului Chr. Tell la 9 august 1848 “D-voastră poate nu vă opuneți cu armele, căci nu puteți, ci cu manifestări pașnice [...] eu însă am atâtea brațe, care vor a se lupta pentru drepturile lor și ar fi o crimă a-și cuteza să le sting acest foc sacru, ce s-a coborât în piepturile lor.”¹⁸

Vizitând tabăra de la Râureni, N. Bălcescu se arăta impresionat de forța militară de aici și-i cerea fratelui său depline puteri pentru general asupra tuturor districtelor României, având convingerea că, “Gh. Magheru va scăpa cauza noastră”¹⁹.

Din Constantinopol, Nicolae Bălcescu îi cerea lui Chr. Tell “dați Magherului putere mare și extraordinară, ca să poată organiza România mică după cum va înțelege el, schimbând pe toți funcționarii care nu-I place și arestând pe toți câți va socoti de

și apărarea drepturilor obținute prin tratate “Să nu uităm că suntem datori a apăra naționalitatea și drepturile noastre, de vom fi nevoiți chiar vărsând sângele nostru”²¹ și “dacă după o luptă cu turcii sau cu rușii se va găsi strămtorat să treacă în Transilvania cu dorobanții și cu pandurii și să se unească cu Iancu, cu Roman, cu Axente sau Buteanu”²². Pentru I. H. Rădulescu tabăra de la Râureni trebuia să aibă un rol simbolic, în caz de violarea teritoriului, Gh. Magheru având misiunea de a “protesta cu armele în mână”²³.

Intrarea turcilor în București la 13 septembrie 1848, urmată de instaurarea căimăcămii conduse de C. Cantacuzino, cât și arestarea frunțașilor revoluționari au determinat pe Gh. Magheru să apere Oltenia. Apariția rușilor la București la 15 septembrie 1848 și cooperarea lor cu puterea suzerană în vederea înăbușirii revoluției puneau pe Gh. Magheru într-o situație dificilă ceea ce-l determină să reflecteze asupra oportunității acțiunii de apărare. El încearcă într-un ultim efort să atragă Poarta de partea sa împotriva Rusiei.

Astfel, la 18 septembrie 1848 trimite o scrisoare către Fuad Efendi în care acuză politica în Principate și-l informează despre existența unei considerabile forțe militare românești asigurându-l pe demnitarul otoman că “populația nu așteaptă decât un singur cuvânt pentru a se pune la dispoziția Sublimei Porți”²⁴.

Răspunsul lui Fuad Efendi din 21 septembrie 1848 considera tabăra de la Râureni “adunare de răsvrățiți” și cerea “să se risipească numai decât”²⁵. Sfătuit și de consulul englez Robert Calquhoun să dizolve tabăra, acesta asigurându-l de intențiile bune ale sultanului dar “trimisul său nu poate, nu trebuie să trateze cu oamenii care au armele în mâini”²⁶.

Dezacordul Locotenenției Domnești față de intenția de a angaja o luptă cu oștirile străine a reprezentat, de asemenea, un alt motiv care a stat la baza deciziei de a dizolva tabăra, I.H. Rădulescu sfătuindu-l pe Gh. Magheru “să fie prudent să nu dea revoluției un caracter de rebelie”²⁷.

Astfel printr-o adresă către Feud Efebdi din 28 septembrie 1848, cu ocazia dizolvării taberei de la Râureni, Gh. Magheru se leapădă de puterea ce i-a încredințat-o nația, ca să nu tragă asupra ei urmările cele rele ale unui război nepotrivit. După dizolvarea taberei de la Râureni, Gh. Magheru împreună cu corpul ofițeresc trece în Transilvania intenționând să reia legătura cu ceilalți conducători ai revoluției muntene. În octombrie 1848, Gh. Magheru se afla la Sibiu unde ia inițiativa de a forma o legiune românească, inițiativă neconcretizată însă datorită calomniilor “nenumărate ce au curs asupra mea personalmente și asupra intențiilor românilor în genere”²⁸. Atacat de către calomniile boierilor contrarevoluționari ce se aflau aici și de atitudinea autorităților habsburgice ce-l suspectau de pregătirea unei eventuale colaborări cu generalul Bem, Gh. Magheru este expulzat și pleacă la Triest.

După înăbușirea revoluției cel mai important lucru era organizarea emigrației și îndrumarea acțiunii ei. Suntem în perioada în care mulți din cei împrăștiați în Paris, Brussa și Constantinopol, căutau o regrupare. După cum se știe, toate încercările au fost zadarnice, mai mult decât chestiunile de principiu au fost chestiunile de persoane.

Preocupări stăruitoare în vederea reorganizării emigrației manifestă Gh. Magheru îndată după refugiul său în Transilvania la sfârșitul lunii septembrie 1848. Deviza luptei poporului român în opinia Gh. Magheru era la acea dată “uniune, independență”²⁹. Într-o scrisoare din 21 decembrie 1848 trimisă din Triest lui Ioan Ghica la Constantinopol își expune opiniile sale referitoare la organizarea emigrației fiind de părere că este necesară strângerea rândurilor emigrației și îndrumării activității ei de către un comitet mixt, compus din români moldoveni și munteni ce urma să aibă puteri depline ocupându-se “în numele națiunii române de toate mijloacele, atât materiale cât și morale, pentru triumful cauzei noastre”³⁰. La 1 ianuarie 1849 cerea lui Ștefan și N.C.Golescu “fără cea mai mică întârziere să ne constituim în comitet “iar în

cea ce privește organul de conducere era împotriva unui șef unic al emigrației “nu sunt deloc de părere de a alege un șef unic al emigranților. Această idee îmi pare copilărească și irealizabilă”³¹. Îngirjorat de lipsa unității emigrației, scria la 10 februarie 1849 lui A.G.Golescu - Negru “oricât de mari ar fi silințele noastre particulare, oricât ar fi de intens amorul nostru de țară, izolarea în lucrări, de nu paralizaează cu totul aceste lucrări, cel puțin produce puțin folos eficient pentru lucrul public”³².

Referindu-se la eficacitatea mai multor grupări, Gh. Magheru consideră că “este impolitic și foarte imprudent de a recunoaște noi înșine în principiu două Emigrații [...] care ar trebui să se confunde într-o singură emigrație Română”³³

În ceea ce privește conducerea emigrației, Gh. Magheru este de părere a se forma un comitet de cel puțin 15 membri compus din munteni și moldoveni proporțional cu populația din fiecare Principat. Comitetul va avea drept sarcină de a reprezenta Nația română, va numi agenți pe lângă cabinete europene, să se ocupe “de toate mijloacele proprii a servi cauza română și să-și întoarcă a sa serioasă atenție și spre mijloacele necesare la întreținerea emigranților”³⁴. Totodată se opunea organizării emigrației după modelul polonez. “Noi n-avem nenorocirea ca polonii a fi împărțiți în două câmpuri: partida aristocratică și partida democratică. Suntem gândesc toți democrați. Toți avem aceleași sentimente politice și sociale și poate numai și mijloacele practice ar fi puțină diferență”³⁵. Gh. Magheru este de părere că activitățile diplomatice nu trebuie întreprinse împotriva Porții, acțiuni preconizate de Rosetti, Voinescu și Brătieni, ce ar fi “fatale pentru cauza noastră această furioasă politică de a înjura pe toată lumea”³⁶.

Sprijinând românii din Imperiul Habsburgic în vederea constituirii lor într-o țară autonomă la 4/16 martie 1849 trimite un memoriu către L. Kossuth în care face o analiză amănunțită a situației națiunii române din Transilvania, cât și greșelilor revoluționarilor maghiari față de naționalități, propunând

constituirea unei uniuni româno-maghiare pe baza următoarelor puncte:

- recunoașterea imediată a naționalității și a drepturilor politice ale poporului român din Transilvania, Banat și Ungaria,
- propunea o alianță federativă ofensivă și defensivă care ar constitui în viziunea sa “o barieră de netrecut pentru slavii de nord”.

Potrivit lui Gh. Magheru, Poarta otomană nu ar avea de ce să se teamă, federația fiind “zid împotriva năvalei moscovite”³⁷.

În ceea ce privește orientarea lui Gh. Magheru către una din grupările constituite încă din timpul revoluției, Nicolae Bălcescu într-o scrisoare către A.G. Golescu din 12/24 martie 1849 mărturisește că alături de gruparea democrată se află și Gh. Magheru “pe care-l crez foarte sincer și bine intenționat și care, ca și mine disprețuiește deopotrivă, ambele clii ale lui Roset și Eliad”³⁸. Nicolae Bălcescu își manifesta intenția în decembrie 1849 de a-l atrage pe Gh. Magheru “în sfera noastră de lucrare” dat fiind îndeosebi renumele și popularitatea pe care le avea³⁹. Conflictul militar ruso-turc început în toamna anului 1853 a generat intensificarea mișcării revoluționare din emigrație, sperându-se că înfrângerea Rusiei va duce la modificarea statutului juridic al Principatelor. În contextul izbucnirii războiului, generalul Gh. Magheru revine în prim-planul activității revoluționare. Acum se făuresc planuri de acțiune. A.G. Golescu - Albu propunea deschiderea unor focare de luptă în munții Olteniei unde urma ca generalul Gh. Magheru să organizeze unități militare pornindu-se de la considerentul că zona aceasta este “țara sa de predilecție”⁴⁰.

Într-un memoriu adresat Porții în 30 august/11 septembrie 1853, Gh. Magheru propunea ca în cadrul acțiunii militare de eliberare a Principatelor să participe și formațiuni militare românești⁴¹. În cadrul acestui proiect, Gh. Magheru ia contact cu ofițeri ai miliției oltene urmărind a atrage într-o asemenea acțiune, îndeosebi unități ale armatei naționale din Oltenia.

Pe măsură ce acțiunea diplomatică de obținere a participării la război a Angliei și a Franței și a neutralității binevoitoare a Austriei se realiza, planul de colaborare cu revoluția română era exclus. Intențiile guvernului otoman de a colabora sau de a se folosi parțial de unii dintre exilați, în cadrul războiului împotriva Rusiei dispărea pe măsură ce un acord între Turcia și Austria cu privire la Principate era pe cale să se realizeze în primăvara anului 1854.

Noua situație era reflectată într-o scrisoare din 28 iunie 1854 a lui A.C.Golescu către Șt. C. Golescu "Acum când Austria s-a aliat cu Turcia și când ea va ocupa țările noastre, gândesc că Gh. Magheru ar face bine să refuze orice invitație de a participa în afacerile țării noastre. Noi vom fi paralizați de Austria, vom fi reduși la neputință, într-un cuvânt ne vom compromite fără nici un profit pentru țară."⁴²

În concluzie, folosind cuvintele lui Bălcescu putem schița portretul generalului Gh. Magheru "om simplu; fără cultură; cu ținută impunătoare, se exprimă cu ușurință, cunoaște poporul care se mândrește cu dânsul și-l consideră un erou."⁴³

Gh. Magheru nu este un ideolog, el este un luptător, brațul înarmat al revoluției. Aparținând grupării democrate, Magheru prin activitatea sa a vegheat la mersul revoluției. Prin organizarea forței militare din Oltenia a contribuit la menținerea stabilității în această provincie iar prin activitatea dusă în exil, activitate concentrată în jurul ideii de unitate a emigrației românești a încercat să sincronizeze diferitele acțiuni ale emigranților.

Note

¹ Coord. Florian Georgescu și Elena Pălănceanu, *Făuritori ai unității și independenței naționale*, București 1983, p. 102-103.

² *Anul 1848 în Principatele române*, tom II, București, Institutul de arte grafice "Carl Gobl", 1902, p. 140.

³ Ibidem

⁴ Apostol Stan, *Revoluția română de la 1848*, București, Ed. Albatros, 192, p. 230-231

⁵ Ibidem, p. 622

⁶ Ibidem, p. 623

⁷ *Anul 1848 în Principatele române*, tom II, București, Institutul de arte grafice "Carl Gobl", 1902, p. 517-518.

⁸ Ibidem, tom II, p. 673-674

⁹ Ibidem, tom II, p. 752-755

¹⁰ Ibidem, tom III, p. 11-12

¹¹ Ibidem, tom III, p. 167-168

¹² *Anul 1848 în Principatele române*, tom III, București, Institutul de arte grafice "Carl Gobl", 1902, p. 227-228

¹³ op. cit., p. 298-299

¹⁴ op. cit., tom IV, p. 174-175

¹⁵ op. cit., p. 214

¹⁶ op. cit., p. 257-258

¹⁷ op. cit., p. 261-262

¹⁸ op. cit., p. 273-275

¹⁹ op. cit., p. 263-265

²⁰ N. Bălcescu, *Opere*, Ed. Critică G. Zane și E. Zane, Ed. a III-a, vol. IV, București, Edit. Academiei 1990, p. 86

²¹ Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, vol. I, O. Boitor, p. 36

²² Apud. *Anul 1848...*, vol. III, p. 179 în Apostol Stan, *Gh. Magheru*, p. 98

²³ Ion Heliade Rădulescu, *Amintiri asupra istoriei regenerării române sau evenimentele de la 1848*, București 1893, p. 212

²⁴ *Anul 1848 în Principatele române tom IV*, p. 425-427

²⁵ op. cit., p. 474

²⁶ op. cit., p. 537-538

²⁷ op. cit., p. 600

²⁸ A. Stan, C. Vlăduț, *Gh. Magheru*, București, Ed. Științifică 1969, p. 150.

²⁹ Ibidem, p. 164

³⁰ Apud. A. Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului*, p. 286-287, în A. Stan, C. Vlăduț, Gh. Magheru, p. 166-167

³¹ George Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*, vol. II, București, Imprimeria Națioanlă, 1939, p. 217.

³² Ibidem, p. 228

³³ Ibidem, p. 229

³⁴ Ibidem, p. 230-231

³⁵ Ibidem, p. 225

³⁶ Ibidem, p. 231

³⁷ Cornelia Bodea, *1848 la Români*, vol. II, București, Ed. Științifică și Enciclopedică 1982, p. 1072-1076

³⁸ N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, p. 113

³⁹ Ibidem, p. 247

⁴⁰ G. Fotino, op. cit., vol. IV, p. 72

⁴¹ A. Stan, C. Vlăduț, op. cit., p. 185

⁴² G. Fotino, op. cit., vol. IV, p. 118

⁴³ N. Bălcescu, op. cit., vol. IV, p. 494.